

היובל של האחד הוא אסונו של האחר

פרופ' אלי פודה*

המאמר [התפרסם לראשונה בהארץ](#), ב-26 באפריל 2017

שלמה אבינרי דן במאמרו ("[2017, שנת היובלות](#)", הארץ, 10 באפריל 2017) בחיבור יוצא הדופן של ארבעה אירועים מכוננים בתולדות העם היהודי וישראל: 120 שנה להקמת ההסתדרות הציונית, 70 שנה לתוכנית החלוקה של האו"ם, 100 שנה להצהרת בלפור ו-50 שנה למלחמת 1967. למען הדיוק ההיסטורי ראוי להזכיר, כי 2017 טומנת בחובה עוד שני תאריכים חשובים: 80 שנה לתוכנית פיל הבריטית, ו-30 שנה לאינתיפאדה הראשונה.

חשיבותו של האירוע הראשון טמונה בהחלטה התקדימית של ועדת פיל, שיש להפריד בין שני העמים מבחינה טריטוריאלית. החלטה זו שימשה בסיס להחלטת החלוקה של האו"ם ב-1947, אם כי בגבולות אחרים. מאז ועד היום לא ירד רעיון שתי המדינות מעל הפרק. מה שהשתנה בו הוא שאלת השטח שיוקצה למדינה הפלסטינית, אשר הולך ומצטמק עם השנים כתוצאה מהתיישבות יהודית.

האירוע השני, האינתיפאדה, מציין את ההתעוררות הפלסטינית נגד הכיבוש הישראלי. היה זה מרד לאומי, נגד מה שנתפש כשלטון קולוניאלי כובש. עקירת האירוע הזה מהזיכרון היהודי מסייעת להשכיח את העובדה, שהחגיגה של האחד היא לעתים האסון של האחר.

בחינה של אירועי היובל מלמדת, כי חמישה מתוך השישה קשורים בטבורם לסכסוך בין היהודים (או ישראל) לעם הערבי בפלסטין. כל מדינה מנציחה את עברה באמצעות לוח שנה הכולל ימי חג וזיכרון. בימים אלה חוגגת המדינה – כלומר הרוב הדומיננטי בה – ניצחונות הרואיים על אויביה, ומבכה את אסונותיה. בדרך כלל, האויב שנוצח, או שגרם לאסון, כבר לא קיים או נמצא הרחק. מצב שבו שני לאומים מתקוטטים על אותה טריטוריה וממשיכים להנציח אותה – כמו בסכסוך הישראלי-פלסטיני – הוא נדיר יחסית.

יובל המאה להצהרת בלפור ויובל ה-50 למלחמת 1967 הם שתי דוגמאות מובהקות להנצחה מנוגדת ולא קונצנזואלית: הצד היהודי רואה בהצהרה הישג יוצא דופן, המאשר את תביעת הבעלות על ארץ ישראל, שהובטחה על ידי אלוהים לאברהם; ואילו הצד הפלסטיני רואה בהצהרה מסמך שניתן על ידי גורם שהשטח לא שייך לו לגורם שהשטח אינו מגיע לו – וזאת משום היותו מיעוט. הצד היהודי חגג את הצהרת בלפור, אולם חגיגות אלה לא היו שלמות, משום שגם הימין הרביזיוניסטי וגם השמאל הרדיקלי התנגדו מסיבות אידיאולוגיות למסמך שניתן על ידי האימפריאליזם הבריטי.

לאחר 1948 נעלמה הצהרת בלפור מלוח החגים היהודי; עם הקמת המדינה, שוב לא היה צורך בחג שהושג באמצעות שתדלנות דיפלומטית. יום העצמאות מילא את התפקיד, משום שהוא הנציח את המלחמה ההרואית לעצמאות שאפשרה את הקמת המדינה.

באופן פרדוקסלי, דווקא הצד הפלסטיני הנציח את יום הצהרת בלפור באמצעות תהלוכות מדי שנה, שביתות, כתיבת מזכרים לבית המלוכה ועוד אירועים, שהאפילו על החגיגות בצד היהודי. מבחינת הפלסטינים מהווה היום הזה את ראשית אסונם. פעולות ההנצחה אף גברו אחרי חגיגות ה-50 להקמת המדינה, ב-1998, הצטרפו לאירועי הנצחת הנכבה ונהפכו לשני צומתי זיכרון חשובים ביותר בהיסטוריה הפלסטינית.

* פרופ' אלי פודה הוא חבר ועד מנהל במכון מיתוים ומרצה בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית. לאחרונה פורסם ספרו: [Chances for Peace: Missed Opportunities in the Arab-Israeli Conflict](#).

אין פלא, אפוא, שלקראת שנת המאה להצרת בלפור החל להתארגן קמפיין פלסטיני הדורש מבריטניה [להתנצל על פרסומה](#). הקמפיין נועד להעלות את המודעות הבינלאומית למה שנתפש בעיני הפלסטינים כאי צדק משווע. ואולם, אם בשנות המנדט דרשו הערבים את ביטול הצהרת בלפור, הרי דרישתם כעת להתנצלות יכולה להיתפש כסוג של הכרה עקיפה במסמך.

המועד השני שיהודים ופלסטינים מנציחים באופן מנוגד הוא יובל ה-50 למלחמת 1967. בצד הערבי המלחמה נתפשה כשואה נוספת, אם כי קטנה בממדיה מאסון 1948 (גם המונח בערבית, נכסה, מרמז על כך). באופן טבעי, מדינות ערב והפלסטינים נטו "לשכוח" את היום, ובמיוחד דחו את המונח "מלחמת ששת הימים", שהדגיש את עוצמת התבוסה. לעומת זאת בצד הישראלי, באופן מפתיע, לכאורה, המלחמה והישגיה לא באו לידי ביטוי בלוח החגים, זאת משום שההנצחה עוררה תחושות מנוגדות גם בקרב החברה היהודית: בעוד שבשביל הימין והדתיים הביאה המלחמה לשחרור המקומות הקדושים – בעיני השמאל היא הביאה לכיבוש.

החיבור בין שנת המאה להצרת בלפור לבין יובל ה-50 לשחרור/כיבוש השטחים יוצר התנגשות כפולה של הנצחות: האחת, בין הנרטיב היהודי לפלסטיני; השנייה, בתוך החברה היהודית. הדרך היחידה להתמודד עם ההתנגשות הזאת היא באמצעות חגיגה שלא רק תפאר את הישגי האומה אלא גם תכיר באובדנו של האחר. הכרה כזאת לא תשנה את ההיסטוריה, אך היא טומנת בחובה זרעים של תקווה לעתיד. אין ספק כי החלטת ממשלת הימין לחגוג את החזרה ל"מולדת" בטקס מרכזי בכפר עציון דווקא, היא מתכון בטוח להעצמת ההתנגשות בין היהודים לפלסטינים ובתוך החברה היהודית.